

การสัมมนาวิชาการ เรื่อง ความมั่นคงทางอาหารในบริบทการค้าไทย

การพัฒนาศักยภาพการส่งออกสินค้าอาหารไทย
ภายใต้สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารที่อ่อนไหว

วิมล ปั่นคง

รองผู้อำนวยการ (วิชาการ)

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา

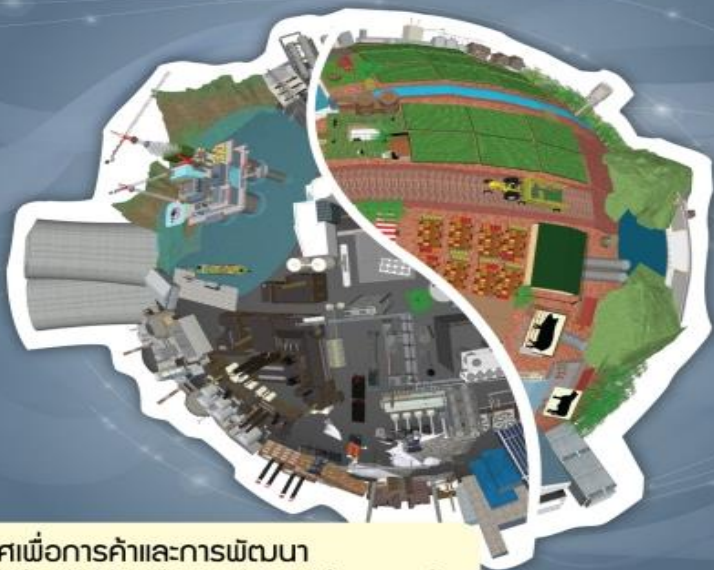
(ITD)

18 ธันวาคม 2566

สถาบันระหว่างประเทศ
เพื่อการค้าและการพัฒนา

ความมั่นคงทาง อาหารและพลังงานของไทย

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา
International Institute for Trade and Development

ข้อเสนอเชิงนโยบาย (ปี2554)

- การคุ้มครองที่ดินเพื่อการเกษตร
- การกำหนดเขตเศรษฐกิจการเกษตร
- การสร้างจูงใจให้เกษตรกรปลูกพืชตามยุทธศาสตร์ที่กำหนด
- เร่งรัดการวิจัยพัฒนาพันธุ์พืชและเทคโนโลยีการเกษตร
- ขยายพื้นที่ชลประทาน
- การพัฒนาระบบสารสนเทศการเกษตรเพื่อให้สามารถพยากรณ์แม่นยำมากยิ่งขึ้น
- พัฒนาระบบเตือนภัยทางธรรมชาติ
- ส่งเสริมระบบการเกษตรพันธสัญญา
- ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนภายในประเทศ
แทนการส่งออกน้ำมันทดแทนไปต่างประเทศ

food security

noun.

ความมั่นคงทางอาหาร

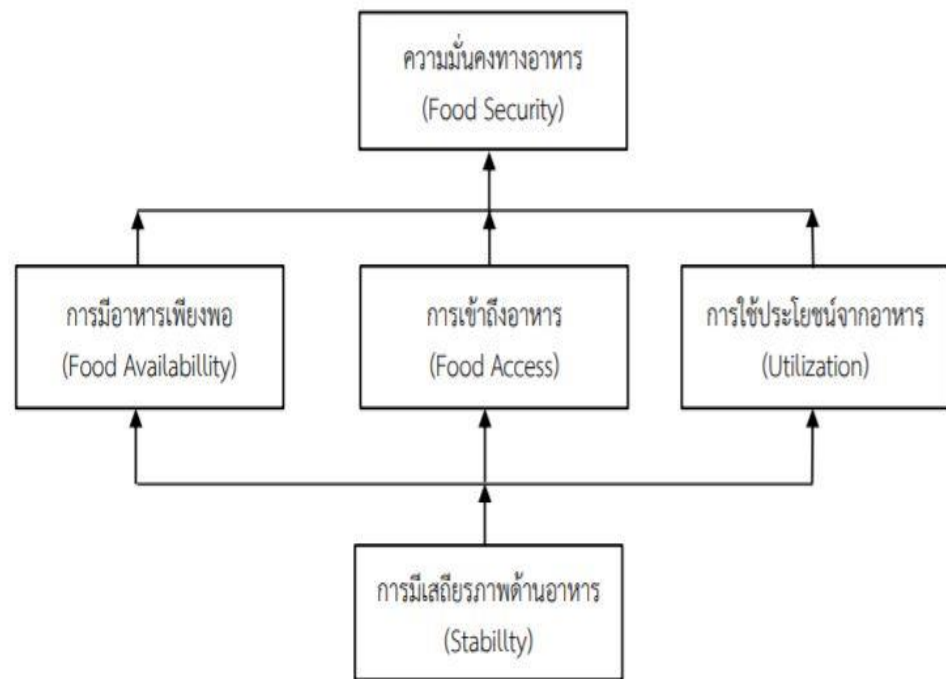
มีอาหารที่มีคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการ และปลอดภัย ในปริมาณที่เพียงพอ ที่ 'ทุกคน' ในทุกฐานะสามารถเข้าถึงได้ตามความต้องการบริโภคในทุกเมื่อ ไม่ว่าจะเผชิญกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจหรือสภาพภูมิอากาศหรือไม่

เพื่อสุขภาพ สุขภาวะ และสุขอนามัยที่ดีของทุกคน

หมายเหตุ - คำอธิบายข้างต้นสรุปโดยทีมงาน เพื่อให้อ่านแล้วทำความเข้าใจง่ายขึ้น ไม่แนะนำให้นำไปอ้างอิงในเชิงวิชาการ

ความมั่นคงทางอาหารหมายถึงคนทุกคนทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการทั้งในทางกายภาพ และเศรษฐกิจที่ตอบสนองความต้องการ และความพึงพอใจเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี”
– *World Food Summit 1996* กรุงโรม, อิตาลี

ความมั่นคงทางอาหาร

แผนภาพที่ 2.2 องค์ประกอบของความมั่นคงทางอาหาร

ที่มา : Food and Agricultural Organization, "Food Security, Policy Brief Issue 2 (June 2006)

- 1.การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability)** – อาหารมี ‘คุณภาพ’ ที่เหมาะสมในปริมาณที่เพียงพอ สม่่าเสมอ ซึ่งอาจได้มาจากการผลิตภายในประเทศ และ/หรือ การนำเข้าและความช่วยเหลือด้านอาหาร
- 2.การเข้าถึงอาหาร (Food Access)** – ทุกคนเข้าถึงทรัพยากรภายใต้กฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศนั้น ให้ได้มาซึ่งอาหารที่มีคุณภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการ
- 3.การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization)** – การบริโภคอาหารเพื่อตอบสนองต่อความต้องการบริโภคของคน เน้นการมีสุขภาพและสุขอนามัยที่ดี อาหารในแง่นี้รวมถึงการมีน้ำดื่มที่สะอาดถูกสุขลักษณะด้วย
- 4.การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability)** – เกี่ยวข้องกับ ‘การมี’ และ ‘การเข้าถึง’ คือทุกคนเข้าถึงอาหารได้ตลอดเวลา ไม่มีความเสี่ยงเรื่องอาหารขาดแคลนจากวิกฤติใด ๆ ไม่ว่าจะทางเศรษฐกิจ วัฏจักรตามฤดูกาล หรือเพราะสภาพภูมิอากาศ

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.2551

การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุนรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัย หรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร”

ตารางที่ 2.2 ความไม่มั่นคงทางอาหารเรื้อรังและความไม่มั่นคงทางอาหารชั่วคราว

	ความไม่มั่นคงทางอาหารเรื้อรัง (Chronic Food Insecurity)	ความไม่มั่นคงทางอาหารชั่วคราว (Transitory Food Insecurity)
คือ	ระยะยาว หรือ มั่นยืนยาว	ระยะสั้นและชั่วคราว
เกิดขึ้นเมื่อ	ผู้คนไม่สามารถตอบสนองความต้องการอาหารขั้นต่ำของพวกเขาในช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน	ความสามารถในการผลิตหรือการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอลดลงอย่างรวดเร็วที่จะรักษาสถานภาพทางโภชนาการที่ดี
เป็นผลจาก	ระยะเวลาที่เพิ่มขึ้นของความยากจน การขาดทรัพยากรและการเข้าถึงทรัพยากร การผลิตหรือการเงินที่ไม่เพียงพอ	ความผันผวนในระยะสั้นและความผันผวนของความพร้อมในการให้อาหารและการเข้าถึงอาหารรวมถึงความผันผวนของรายได้ในแต่ละปีในการผลิตอาหารภายใน ราคาอาหารและรายได้ของครัวเรือน
สามารถเอาชนะด้วย	มาตรการในการพัฒนาระยะยาวโดยทั่วไปยังใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนเช่น การศึกษาหรือการเข้าถึงแหล่งผลิตหรือเครดิต พวกเขาอาจต้องการเข้าถึงอาหารโดยตรงเพื่อให้สามารถเพิ่มกำลังการผลิตได้	ความไม่มั่นคงด้านอาหารชั่วคราวเป็นเรื่องที่คาดเดาไม่ได้และสามารถเกิดขึ้นได้อย่างกะทันหัน ทำให้การวางแผนและโครงการยากขึ้นและต้องใช้ความสามารถและชนิดของการแทรกแซงที่แตกต่างกันรวมทั้งความสามารถในการเตือนภัยล่วงหน้าและโครงการที่สร้างความปลอดภัย

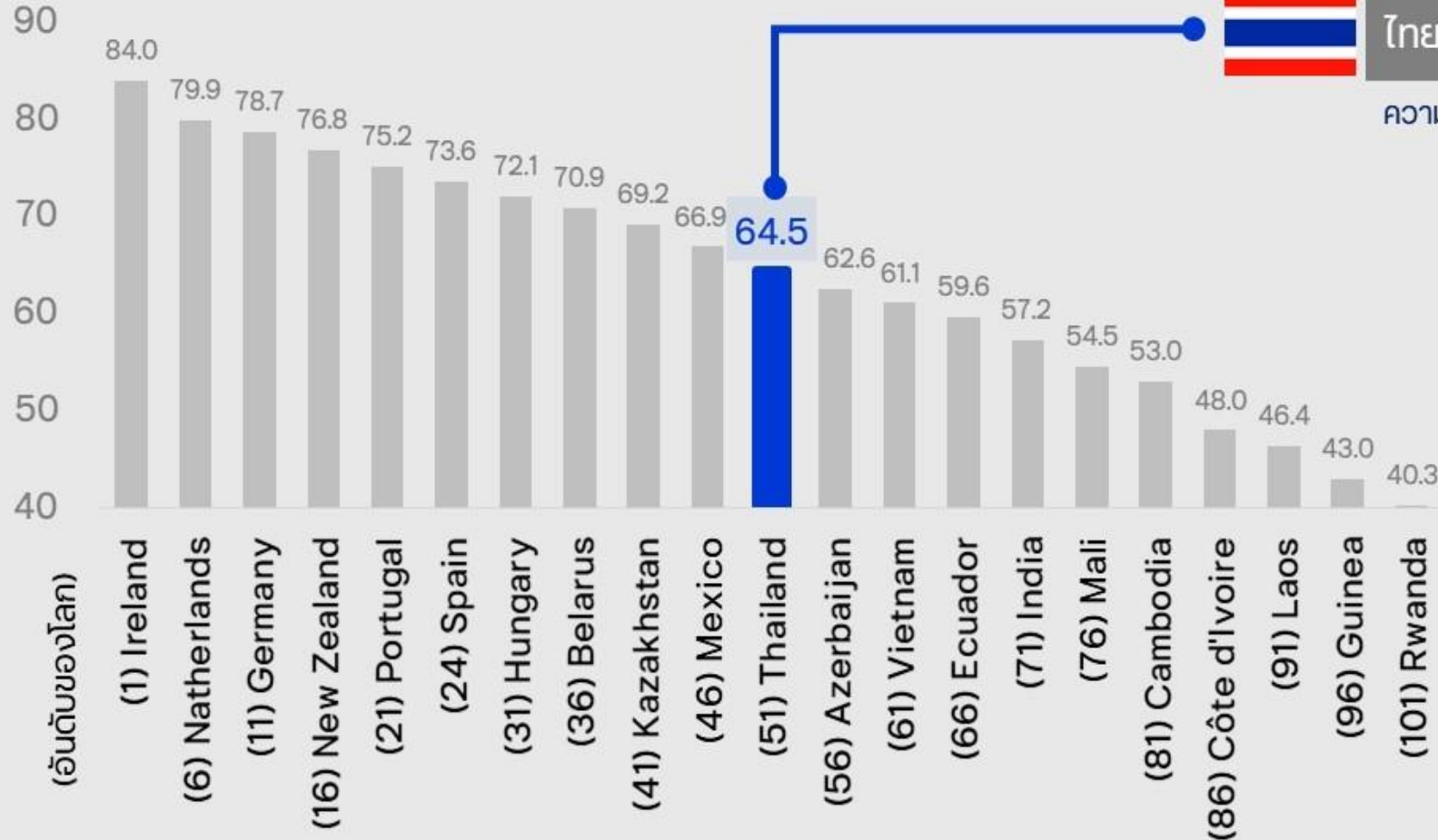
ตารางที่ 2.3 ระบบการแบ่งความมั่นคงทางอาหารบนฐานของภาวะวิกฤตที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ

IPC Phase Classification	Indicators
ความมั่นคงทางอาหารทั่วไป (Generally food secure)	อัตราการตายอย่างหยาบ (Crude Mortality Rate)
ความไม่มั่นคงทางอาหารเรื้อรัง (Chronically food insecure)	ความชุกภาวะทุพโภชนาการ (Malnutrition Prevalence)
วิกฤตอาหารเฉียบพลันและการดำรงชีพ (Acute food and livelihood crisis)	การเข้าถึงอาหาร/ความเพียงพอ Food Access/Availability
ภาวะฉุกเฉินของมวลมนุษยชาติ (Humanitarian emergency)	ความหลากหลายการบริโภคอาหาร Dietary Diversity
ความอดอยาก/ภัยพิบัติของมนุษยชาติ (Famine/ humanitarian catastrophe)	การเข้าถึงน้ำสะอาด/ความเพียงพอ Water Access/Availability ยุทธศาสตร์การรับมือ Coping Strategies ทรัพยากรการดำรงชีพ Livelihood Assets

ปี 2021 ความมั่นคงทางอาหารของไทย อยู่อันดับที่ 51 ของโลก

ดัชนีความมั่นคงทางอาหาร 2021 (Global Food Security Index : GFSI 2021)

ระดับดัชนี GFSI ยิ่งสูง ความมั่นคงทางอาหารยิ่งมาก

ไทย: ความมั่นคงทางอาหารอยู่อันดับที่ 51 ของโลก

ความมั่นคงทางอาหารของไทย แยกตาม 4 องค์ประกอบหลัก

อันดับที่ของโลก

1.ความสามารถในการหาซื้ออาหาร (Affordability)	40
2.ทรัพยากรธรรมชาติและความยืดหยุ่น (Natural Resources and Resilience)	50
3.ความพร้อมอาหารเพียงพอ (Availability)	59
4.คุณภาพและความปลอดภัย (Quality and Safety)	73

ที่มา : The Economist Intelligence Unit (Global Food Security Index: Sep 2021), FAO และ ttb analytics

ความมั่นคงทางอาหารของไทย “ปริมาณการผลิตไม่น่าห่วง...แต่เสี่ยงราคาสูง”

5 อาหารหลักของคนไทย

ปี 2000-22 ราคาอาหารโลกเพิ่มขึ้นสะสม 127% (เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 5.8% ต่อปี) แนวโน้มราคาอาหารโลกสูงขึ้น ย่อมกดดันทำให้ราคาอาหารในประเทศปรับสูงขึ้นตาม

หมายเหตุ: *สัดส่วนการบริโภคน้ำมันปาล์มประกอบด้วยการบริโภคเป็นอาหาร และนำไปผลิตพลังงาน

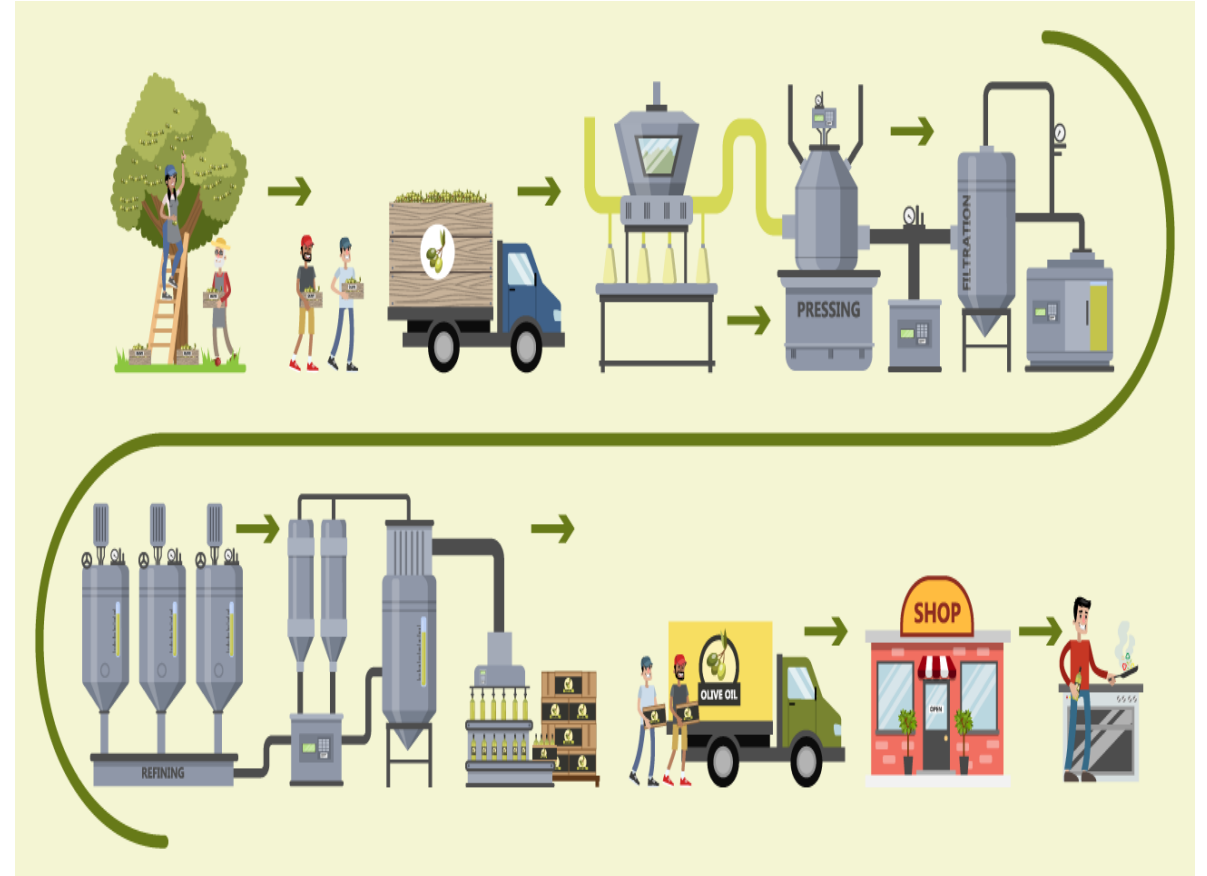
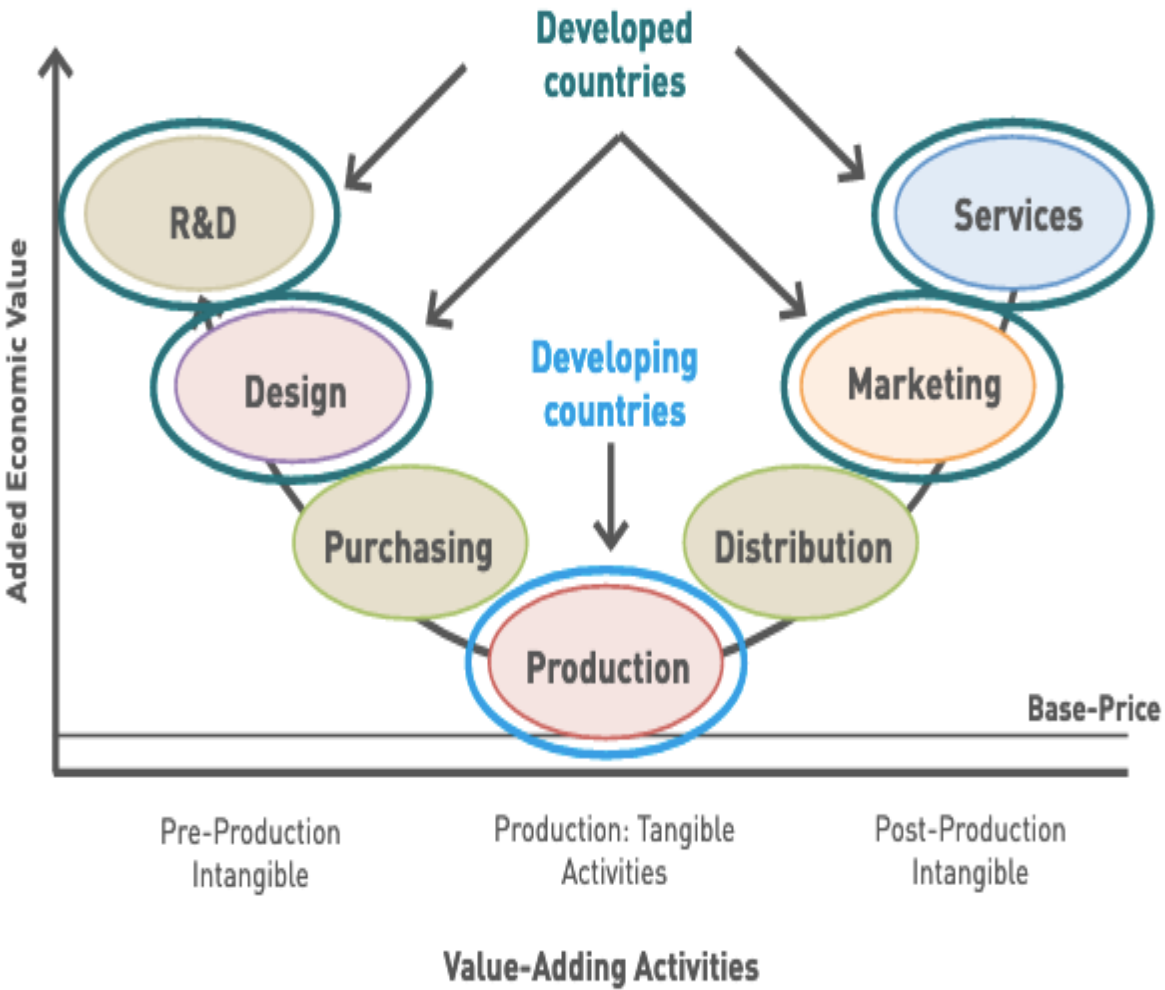
ที่มา: OAE, USDA, FAO และ ttb analytics

บริหารอุปทานอาหารให้เพียงพอต่อการบริโภคในประเทศด้วยราคาที่ประชาชนรับได้ ส่วนเกินเน้นส่งออกสร้างรายได้เข้าประเทศการบริหาร “ความมั่นคงทางด้านอาหาร” อย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึง 2 ส่วนหลัก ได้แก่

1) ปริมาณการผลิตอาหารต้องเพียงพอต่อการบริโภคในประเทศด้วยราคาที่ประชาชนรับได้ โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนในการกำหนดเป้าหมายปริมาณการผลิตที่เพียงพอต่อการบริโภคในประเทศ ส่งสัญญาณให้เกษตรกรผู้ผลิตต้นน้ำได้วางแผนการผลิตล่วงหน้าอย่างถูกต้อง เพื่อไม่ให้เกิดการผลิตส่วนเกินหรือขาดมากเกินไป หากราคาอาหารพุ่งสูงอันเกิดจากราคาอาหารโลกปรับเพิ่มขึ้น ไม่ได้เกิดจากผลผลิตในประเทศไม่เพียงพอ ภาครัฐควรเข้าควบคุมราคาอาหารในประเทศไม่ให้สูงเกินไป อาจต้องใช้มาตรการจำกัดโควตาการส่งออก

2) ปริมาณการผลิตอาหารส่วนที่เกิน เน้นส่งออกด้วยมาตรฐานระดับสากล เพื่อนำรายได้เข้าประเทศ “ความมั่นคงทางอาหาร” เป็นวาระแห่งชาติ ภาครัฐจะส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในประเทศผลิต เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ และอาจพิจารณาใช้มาตรการกีดกันไม่ให้สินค้าอาหารประเทศอื่น ๆ เข้าไปแข่งขันกับผู้ผลิตในประเทศ ผู้ผลิตอาหารไทยที่มีความสามารถในการผลิต จำเป็นต้องเร่งพัฒนาอาหารให้ได้มาตรฐานสากล เพื่อลดผลกระทบจากการกีดกันทางการค้า สร้างโอกาสการส่งออกอาหาร และนำรายได้เข้าสู่ประเทศ

Smile Curve of High-Value Activities in Global Value Chains

การค้าระหว่างประเทศไทยกับความมั่นคงทางอาหาร

- ส่งออกสินค้าอาหารคุณภาพสูงโดยใช้แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่คุณค่า
- ขยายกิจการการเกษตรสู่ประเทศเพื่อนบ้าน คนไทยเป็นผู้บริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานอาหารคุณภาพสูงในภูมิภาค **CLMV**
- พัฒนาการจัดการข้อมูลภาคการเกษตรให้มีความถูกต้องแม่นยำทั้งระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก
- พัฒนาและส่งเสริมระบบการขนส่งสินค้าอาหารและสินค้าเกษตร
- พัฒนาระบบมาตรฐานสินค้าเกษตรอย่างครบวงจร การทดสอบการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร
- ลดการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายในสินค้าเกษตร

อ้างอิง

- <https://www.sdgmovement.com/2021/05/11/sdg-vocab-food-security/>
- **tta analytics** เผยความมั่นคงทางอาหารของไทยรั้งอันดับที่ 51 ของโลก